

4. Шевчук В.М. Інновації у криміналістичній техніці: сучасні можливості й проблеми застосування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». Одеса, 2020. № 43. С. 146–151.

УДК 343.1(043.2)

Сорока М.В., здобувачка вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗГЛЯДУ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ КЛОПОТАННЯ ПРО ДОЗВІЛ НА ПРОВЕДЕННЯ НСРД

Відповідно до ст. 3 Конституції України держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Чинне законодавство України не містить чіткого правового механізму порядку розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (надалі – НСРД), який би забезпечував дотримання прав і свобод кожної окремої людини. НСРД – це найвищий ступінь втручання в права людини, тому ця сфера кримінального процесуального законодавства має максимально відповідати принципу правової визначеності та завданню кримінального провадження із суворим дотриманням конституційних прав і свобод людини.

Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі – КПК України) включає лише одну статтю (ст. 248 КПК України), яка містить норми щодо розгляду клопотання про надання дозволу на проведення НСРД. Загалом положення цієї статті зводяться до формальної перевірки наявності в клопотанні всіх обов'язкових реквізитів.

Положеннями КПК України закріплена норма, що до клопотання слідчого, прокурора додається лише витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання. Трохи детальніше процес розгляду таких клопотань визначений в Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їхніх результатів у кримінальному провадженні, яка затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (надалі – Інструкція). Проте, відповідно до ч. 2 ст. 1 КПК України, кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних

договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України. Таким чином, Інструкція не є джерелом права, яке застосовується судом.

Інструкцією передбачені положення, що матеріали кримінального провадження при розгляді клопотання надаються лише на вимогу слідчого судді для підтвердження необхідності проведення НСРД. Отже, якщо слідчий суддя не здійснив активних дій із витребування матеріалів кримінального провадження, у заявника не виникає обов'язку із їхнього подання.

Зі змісту ч. 4 ст. 107 КПК України вбачається, що фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження під час розгляду слідчим суддею питання про проведення НСРД не здійснюється, а відтак журнали судових засідань не виготовляються.

Відповідно до ст. 248 КПК України розгляд клопотання про надання дозволу на НСРД здійснюється слідчим суддею без участі (повідомлення) сторони захисту. Тобто, змагальність в такому провадженні не забезпечується через специфіку самих НСРД як негласних, таємних дій.

Таким чином, встановити чи висував слідчий суддя вимогу про надання матеріалів кримінального провадження для дослідження відповідності заявленого клопотання обставинам кримінального провадження та чи була така вимога задоволена неможливо.

У своєму інтерв'ю Голова Вищого антикорупційного суду Віра Михайленко, зазначила: «Я пам'ятаю період на початку, коли приходив детектив з одним клопотанням і казав: «Тут треба...». Якщо це втручання необхідно здійснити, то мають бути дуже обґрунтовані підстави. І ми їх почали запитувати: розкажіть нам, покажіть, надайте матеріали» [1]. Такі висловлювання дають змогу сформулювати висновок, що існує стала практика надання дозволу на проведення НСРД лише на підставі клопотання, без дослідження доказів.

Винесення ухвали без дослідження доказів суперечить вимогам ст. 370 КПК України та є необґрунтованим, адже положення цієї статті передбачають, що обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до статті 94 цього Кодексу.

Враховуючи що, ухвали про надання дозволу на проведення НСРД не підлягають оскарженню на досудовому розслідуванні, а заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді та відсутність закріплених норм в КПК України, суди при розгляді справи по суті та здійснюючи перевірку правильності застосувань норм матеріального та процесуального права, констатують відсутність порушень закону та норм КПК України. Зокрема такі висновки викладені у постанові

Верховного Суду від 04.10.2022 у справі № 752/7440/18 (провадження No 51-1815км22) [2].

Література

1. Голова Антикорупційного суду про помилки НАБУ, очікування «посадок» і конфісковані гроші росіян. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/04/19/7398437/> (дата звернення: 28.04.2023).

2. Постанова Верховного Суду від 04 жовт. 2022 р. у справі № 752/7440/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106661447> (дата звернення: 28.04.2023).

УДК 343.14(043.2)

Тарасюк С.М., доктор філософії,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ – АУДІО-ВІДЕОКОНТРОЛЬ ОСОБИ

Проведення НСРД окрім обов'язкової наявності відповідного дозволу на конкретну негласну слідчу (розшукову) дію, передбачає суворе дотримання кримінального процесуального механізму фіксування її результатів та їхнє подальше використання. Щодо питання фіксування, то ч. 1 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1] вказує, що методи проведення НСРД не підлягають розголошенню, тобто становлять державну таємницю. Хоча ч. 6 ст. 246 КПК України і надає право залучати інших осіб до проведення НСРД і таке залучення не призводить до визнання доказів недопустимим навіть у випадках, якщо третя особа знала про свою участь у проведенні НСРД та безпосередньо приймала участь у її проведенні. В даному випадку мова більше саме про аудіо-відеоконтроль особи, для проведення якого тактично правильно залучати саме третіх осіб (заявників, осіб залучених до конфіденційного співробітництва). Разом з тим, участь таких осіб та свідома обмеженість їх обізнаності в методах проведення НСРД часто призводить до втручання у приватне спілкування осіб, дозвіл на аудіо-відеоконтроль яких не надавався. Зі змісту ч. 1 ст. 258 КПК України ніхто не може зазнавати протиправного втручання в приватне спілкування. Частково відповідь на запитання, що робити з втручанням у приватне спілкування осіб, щодо яких дозвіл слідчим суддею не був наданий зазначається ч. 1 ст. 255 КПК України. Прокурор повинен негайно знищити результати НСРД, які він не визнає необхідними для подальшого проведення кримінального провадження. По такій логіці, докази отримані з порушенням кримінального процесуального законодавства є недопустимим, а результати НСРД на яких зафіксоване втручання у